

GINTARĖ BERNOTIENĖ

Komparatyvistikos horizontai

Acta litteraria comparativa: Mokslo darbai / Lietuvos lyginamosios literatūros asociacija, Vilniaus pedagoginis universitetas, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2006, ISSN 1822-5608

Lietuvos komparatyvistų pozicijas sutvirtina dar viena institucija – 2005 m. sausį įsteigtos Lietuvos lyginamosios literatūros asociacijos mokslinis žurnalas *Acta litteraria comparativa*. Pirmuose dviejuose jo numeriuose skelbiama 2005 m. spalį surengtos tarptautinės mokslinės konferencijos „Kultūros intertekstai“ medžiaga. Tai jau ketvirtas literatūrinei komparatyvistikai skirtas leidinys, dėmesį kreipiantis į literatūros ir kultūros sąveikų lauką.

Plati, lyginimą implikuojanti konferencijos tema „Kultūros intertekstai“ moksliniams svarstymams sutelkė ne tik kolegas iš Lietuvos mokslinių institucijų, bet ir daugybę svečių iš Vokietijos (Berlyno, Erfurto), Suomijos (Turku), JAV (Illinojaus, Vašingtono), Rusijos (Maskvos, Komijos, Sankt Peterburgo), Latvijos (Daugpilio) universitetų ir Ukrainos, Ispanijos, Estijos mokslinių tyrimų centrų. Stipri užsienio mokslininkų kohorta praplėtė probleminių tyrimų lauką, ir, svarbiausia, parodė, kuo šiuo metu domisi kitų šalių komparatyvistai. Be teorinių svarstymų, daugelį mokslininkų domina tapatumo klausimai, vėl aktualios socialinių veiksnių įtakos literatūrai problemos, literatūros tekstai aktualizuojami pasitelkiant pokolonijinę kritiką. Lietuvių literatūros tyrimų horizonte pasirodę egzotiškų kultūrų (Amerikos indėnų, indų, bengalų) atšvaitai, dėmesio sulaukę įvairios kultūros epochos ir reiškiniai (antika, viduramžiai, XIX amžius, kinų peizažinė tapyba) iškelia vis didesnę pažįstamo ir atpažįstamo pasaulio plotą, net jei pavieniai priartėjimai tėra pažintinio pobūdžio.

Dar viena leidinio tendencija – vis dažniau analizei lietuvių mokslininkų pasirenkami kitų tautų kūriniai. Tuomet orientuojamasi ir į didesnę auditoriją – straipsnis rašomas anglų kalba. Tai turbūt pagirtina, tik ar netaps madinga ir naudinga ir apie lietuvių literatūrą rašyti kita kalba, siekiant tarptautinio (pri)pažinimo ir domėjimosi.

Vytautas Martinkus straipsnyje „Lituanistikos intertekstai šiandienos kultūroje“, turėdamas akiratyje vertybinius bei moralinius kriterijus ir istoriniu tęstinumu pagrįstą lietuvių tautinį ir kultūrinį identitetą, svarsto, kas šiandien sudaro lietuvių tautos tapatybės branduolį. Paradoksas – atviroje pasaulyi Lietuvos kultūroje nebeabrėžiamas ir neįtvirtinamas lituanistinių studijų vertingumas: „[P]ostmodernybė linkusi peržengti istorijos pamatus... ir gyvuoti be jų“. Tačiau ar suvokiame, ką prarandame? Globalinės kultūros iššūkiai, kuriems dabar paklūstama, stumia lituanistiką į paribius, kerta per pačią esenciją, pavyzdžiui, reikalaujant lituanistines studijas rašyti anglų kalba. Mums esminga lituanistinių tyrimų erdvė atviros kultūros Europoje tampa ezoteriška, mažai pažįstama. Primindamas lituanistikos svarbą ir lituanistų indėlį suvokiant savo tapatybę, permąstydamas savąją lituanisto patirtį, Martinkus tvirtina, kad lituanistikos intertekstais, jų erdve turėtume rūpintis patys, tada pasaulyi būsime įdomūs būtent savo individuacija.

Aukštąją kultūros prigimtį ir vertybes gina profesorius iš Berlyno universiteto Gertas Mattenklottas, straipsnyje „Akulturizacija per mediatizaciją?“ keliantis klausimą, ar šiuolaikinis medių suklestėjimas nereiškia kultūros domeno susilpnėjimo, juk vietoj kultūros medių priemonėmis yra perduodami tik kultūrą imituojantys efektai. Atsigrižęs į 1923 m. Ernsto Cassirerio studiją *Simbolių formų filosofija* jis primena, kad mitų, religijų, meno vaizdiniai, kaip ir kalba, padeda atpažinti realybės „sandarą“. Vidinės mito, religijos ar kalbinės sąmonės struktūros apibrėžiamos kaip jungtys, ryšiai, apibūdinantys subjektų ir jų objektų pasaulį. Simbolinėmis formomis žmogus sukūrė medių ekraną, kuriame atsispindi dvasios ir natūros skirtis. Formas kurianti energija siejama su medijomis, tačiau bet koks kultūrinis įsisavinimas yra nuotolio, ne-realumo, iškreipimo didinimas, kartu – kuriančios energijos išlaisvinimas. Mattenklottas viliasi, kad, užuot pasitenkinusi fiktyviais savo produktais, technologiškai galinga, laisva nuo kultūrinių įsipareigojimų mediatizacija nesitenkins formaliais eksperimentais, o primins kultūros teises – gėrio, grožio puoselėjimą.

Pokolonijinę kritiką kaip vertingą aprašomąjį diskursą Rytų Europos kraštams straipsnyje „Teorijos, požiūriai, pritaikymai: galimos kryptys lietuvių literatūrologijai“ siūlo Violeta Kelertienė. Tarp okupacijos ir kolonizacijos nedarydama jokio skirtumo, Kelertienė per socialinės tikrovės atspindėjimo prizmę kūriniuose stebi, kaip tam tikros pasakojimo formos geba pasipriešinti oficialiai ideologiškai įteisintam diskursui. Magiškasis realizmas regimas kaip viena iš pasipriešinimo, antikolonistinių strategijų. Kita kryptis – istorijos perrašymas, suteikiant jai ko-

duojančius, cenzūrą pergudraujančius kontekstus (Vytauto Martinkaus *Negėsta žvaigždė paukščio pėdoje*, Romualdo Granausko *Jaučio aukojimas*, Ramūno Klimo *Gintė ir jos žmogus*) ir taip pateikiant teisingesnį praeities variantą, dažniausiai įgijusį alegorijos formą, kurią adekvačiai perskaityti gali tik laisvas nuo oficialiai propaguojamų ideologinių klišių skaitytojas. Iliustruodama trečiąją oficialaus diskurso išnaudojimo kelią – mimikriją, imitaciją, Dalios Grinkevičiūtės memuarų knygą *Lietuviai prie Laptevų jūros* Kelertienė pateikia kaip mimikrijos, prisitaikymo prie oficialaus diskurso pavyzdį. Dėl tokios traktuotės ir apskritai dėl pokolonijinio diskurso taikymo lietuvių literatūrai galima ir reikia diskutuoti.

Profesorė iš Suomijos Pirjo Ahokas seniai Europos literatūrų ribas peržengusius pokolonijinės literatūros tyrinėjimus pristato kaip paveldėtą ankstesnių komparatyvistinių tyrinėjimų šleifą. Straipsnyje „Protagonistės moters tapatybės tapsmas: Bharati Mukherjee *Trokštamos dukros*, Monica Ali *Plytų gatvė*“ analizuojama Pietų Azijos moterų, gyvenančių Britanijoje ir JAV, kūryba, atspindinti vakarietiškos ir migrantų tradicijų susidūrimą. Remdamasi indės ir bengalės romanais, išleistais ir lietuvių kalba, tyrinėtoja gilinasi, kaip išėivių moterų kūryboje veikia kultūrų sandūra. Vertindama visų pirma sociologiškai, feministinį ir pokolonijinį literatūrinį diskursą Ahokas praplečia ekstraliteratūriniais socialiniais veiksniais (lyties, rasės, klasės).

Aušra Jurgutienė lyginamosios recepcijos kryptį komparatyvistikoje pristato kaip kultūros komunikacijos tyrimą. Ryškinamos esminės recepcinių literatūros tyrimų metodologinės sąsajos su poetika (synchroninis kalbos lygmuo) ir hermeneutika (diachroninis istorijos lygmuo), „lūkesčių horizonto“ sąvoka pristatomas svarbus interpretacinis pokytis – literatūros kūrinys ar literatūros istorija naujai suvokiami nebe kaip objektai, o kaip susitinkančių teksto ir skaitytojo akiračių riba – horizontas, kurio negalima pažinti ir aprašyti tiesiogiai, tik kas kart tikrinant suvokimo adekvatumą įtarinėjimu ir dialogu. Atsisakius pozityvistinės ar idealistinės literatūros istorijos projekcijos, hermeneutinė recepcija, besiremianti estetinės komunikacijos ir dialogų istorija, gali tiksliausiai atskleisti literatūros istoriją, turint omenyje, kad „horizontų susilieji mo“ procese kūrinio estetiškas išgyvenimas, iškilęs iš jo formos, yra suvokiamas kaip neatskiriamas nuo jo prasminio ir ideologinio išgyvenimo. Audringa skaitytojų reakcija į pasakojimo strategijos kitimus (pvz., Gustave'o Flaubert'o *Madam Bovari* atveju) vaizdžiai rodo, jog „literatūra kartu formuoja ir visuomenės estetinį skonį, ir naują pasaulio suvokimą“.

Kitu kampu į kūrinio recepciją žvelgia estų semiotikė Anneli Mihkelev, tikslinanti intertekstualumo terminą ir, kalbant apie poeziją, siūlanti intersemiotinės sistemos, apimančios ne tik intertekstualų, bet ir intratekstualų veikimą, terminą. Mihkelev pateikia semiotinės Tartu – Maskvos mokyklos mokslininko Peeterio Toropo išgrynintus intersemiotinių sąveikų atvejus: kai skirtingos kalbos ir tekstai egzistuoja atskirai (teatras, filmas), kai tekstai egzistuoja kaip atskiri tekstai (romanas, filmas, performansas, tapyba) ir kai tekstai turi iš anksto nulemtą intertekstinį pagrindą. Skirtingų ženklų sistemų sąveika regima ir kūrimo bei interpretacijos procese dalyvaujant autoriui, skaitytojui ir tekstui. Mihkelev parodo, kaip kultūrinė atmintis, apimanti vizualius ženklus ar vaizdinius, autoriaus panaudojama transformuojant vizualumą į verbalinių ženklų seką. Tai ypač ryšku vaizduojant vietą ar erdvę. Tikros istorinės ir geografinės vietos poezijoje dažnai žymi ne tik vietą, bet gali turėti skirtingas reikšmes, taip pat ir ideologines. Komplikuotus žaidimus su laiku ir erdve Mihkelev aptaria esto Ivaro Ivasko poezijoje, įtaigiai parodydama mentalinių vaizdų įtaką ir veikimą verbaliniame tekste.

Antanas Andrijauskas išsamiai pristato Teksto sąvokos kūrėjo Roland'o Barthes'o idėjas ir asmenybę, parodo teksto sampratos evoliuciją trimis Barthes'o estetinės minties raidos etapais: pokariniu, kurį ženklino susidomėjimas Jeano Paulio Sartre'o ir marksistinėmis idėjomis bei dėmesys meno kūrinio patiriamoms ideologinėms įtakoms, antruoju, išsiskyrusiu struktūralistine ir semiotine tekstų tyrimo metodika, bei trečiuoju, poststruktūralistiniu etapu, numatant vieningo mokslo apie kultūrą atsiradimą. Prie intertekstų prisiliečiama per tekstus, tad Barthes'o idėjų apžvalga atrodo būtina. Potencialiems šio leidinio skaitytojams studentams informatyvus straipsnis bus itin parankus.

Kultūrinių įtakų modelius nagrinėja Živilė Nedzinskaitė („Vergilijaus ir Torquato Tasso poemų įtaka Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus epo *Lechiada* fragmentui“), Ukrainos literatūrologė Irina Arendarenko („Isidoro Vorobkevičiaus *Kleopatra*: intertekstuali literatūrinė analizė“), Rūta Šlapkauskaitė („Ironija kaip kultūrų dialogas Thomaso Kingo romane *Kol žolė žels ir vanduo tekės*“). Intelektualinę intrigą keliantys komplikuoti intertekstiniai ryšiai atskleidžiami pastarajame straipsnyje. Priminusi, jog indėnų tekstai tebevertinami ne indėnų, o Vakarų kultūros kontekste, Kingo pasakojimą autorė pateikia kaip tekstą, demistifikuojantį totalinius praeities naratyvus ir atskleidžiantį ideologinę oficialaus istorinio diskurso bei dogmatiškos kultūros sampratos prievartą. Ironija ir parodija – romano varomosios jėgos, nukreiptos ne vien prieš Vakarų, bet ir gimtosios indėnų

kultūros ženklų dekonstrukciją, apnuoginančią savitą indėnų mitų ir bibliinių istorijų, vietos istorijos ir Šiaurės Amerikos kolonializmo, indėnų dvasinių praktiškų ir vakariečių stereotipų sistemos sambūvį. Neatpažinęs visų aliuzijų skaitytojas pralaimi intertekstualius, ironija grįstus romano žaidimus ir neišlaiko kultūrinės kompetencijos bei ideologinių implikacijų atpažinimo egzamino.

Antikos ir viduramžių tradicijas aktualizuoja Rasa Šileikienė ir Roma Bončkutė. Straipsnyje „Platonizmo mitas, arba Hipatija Umberto Eco romane *Baudolinas*“ Šileikienė analizuoja, kokius filosofinius, istorinius, literatūrinės mitologijos klodus savo fikciniame romane panaudoja Eco. Kaip svarbi siužetinė ir filosofinė kūrinio grandis išskiriama Hipatijos istorijos versija, taip pat įvairios filosofinės vėlyvosios antikos ir viduramžių idėjos. Turtingas aliuzijų ir intertekstualių citatų romanas, kaip ir kiti Eco kūriniai, čia pateikiamas kaip genialių kompiliacijų ir lakios autoriaus fantazijos darinys, į literatūrinę apyvartą įtraukęs nemažą intelektualių antikos ir viduramžių sandūros problemų ir realiųjų.

Antikinės tradicijos transformavimo pavyzdžių Antano Tatarės pamoksluose straipsnyje „Iškreipto pasaulio topas XIX amžiaus lietuvių didaktinėje prozoje“ ieško Bončkutė. Kultūrinių epochų kitimą žymintis tradicijos pertrūkis XIX a. lietuvių literatūroje pažymėtas iškreipto pasaulio, antikinio *impossibilia*, topu. Pateiktais *impossibilia* pavyzdžiais iš antikinės ir viduramžių literatūros Bončkutė vaizdžiai parodo šio topo įtaigumą, kuriuo pamoksluose ir pasinaudoja Tatarė. Iškreipto pasaulio topas lietuvių didakto tekstuose pasitelkiamas vaizduojant poliarišką kasdienybę, žymint kelius, ko ir kaip gyvenime turėtų siekti žmogus, kad būtų laimingas gyvendamas aukščiausio teisingumo šviesoje.

Lyginamuosius tyrimus inspiruoja ir archetipiniai literatūriniai tipažai. Marija Loskutnikova straipsnyje „Amžinųjų įvaizdžių intertekstualumas Europos literatūrose: Don Žuanas“ tvirtina, kad „amžinieji“ įvaizdžiai yra *a priori* intertekstualūs, susiję su kultūros atmintimi. Ispanų karaliaus Pedro Žiauriojo favoritas Don Juan Tenorio tapo literatūrinio herojaus, amžino grožio ieškotojo, prototipu, o išaugęs nacionalinę priklausomybę, virto „europine“ aukštųjų visuomenės sluoksnių figūra. Don Žuano istorijai svarbūs du tarpusavyje nebūtinai susiję pradai – amžinos grožio paieškos ir bausmė mirusiųjų ramybę išdrįsusiam sudrumsti herojui. Su kita fabulos medžiaga įvairūs kūrėjai gali elgtis savo nuožiūra. Loskutnikova pateikia Don Žuano literatūrinių įsikūnijimų galeriją, aptaria žymiausias rusų literatūroje Aleksandro Puškino tragedijos *Akmeninis svetys* (1830) ir Marinos Cvetajevės eilėraščių ciklo *Don Žuanas* (1917) interpretacijas. Sugretinusi

„amžino“ įvaizdžio traktuotes rusų ir Europos šalių literatūrose, autorė primena ir X a. Japonijoje paplitusį pasakojimą apie jauną žūlų jaunuolį Gendzi, įtikinama, jog Don Žuano įvaizdis yra ne tik amžinas, bet ir archetipinis.

Irina Beliajeva iš Maskvos universiteto nagrinėja Ivano Turgenevo apmąstymus apie archetipines Don Kichoto ir Hamleto figūras. Esė „Hamletas ir Don Kichotas“ Turgenevas išskiria du pradus: nukreiptą į save, egoistinį – hamletišką, ir nukreiptą į žmones, egzistuojantį kitiems – donkichotišką. Donkichotiškumą ir hamletiškumą Turgenevas suvokia kaip priešingus tam tikros žmonių vertinimo skalės poliuis, atskaitos tašku pasirinkęs herojaus požiūrį į idealą. Modeliuodamas savo personažus Turgenevas neatsiplėšia nuo hamletiškai donkichotiškos „intonacijos“ (autorės apibūdinimas), iškeliamos Turgenevo romane *Tėvai ir vaikai*. Būtent intonaciniu kai kurių romano scenų nuspalvinimu Beliajeva vadina donkichotišką meilės ir gerumo pajautą, Bazarovo charakteryje išvelgdama donkichotiškumo ir hamletiškumo įtampą, subtiliais niuansais ryškindama Shakespeare'o ir Cervanteso kūrinių intertekstinį priartėjimą.

Dėstymo kompaktiškumu išsiskiria Redos Pabarčienės straipsnis „Lietuvių istorinės dramos dialogas su Shakespeare'o tradicija“. Shakespeare'o įtaka regima kūriniuose: Marcelino Šikšnio *Pilėnų kunigaikštis*, Vinco Krėvės *Šarūnas ir Skirgaila*, Balio Sruogos *Milžino paunksmė*, *Radvila Perkūnas*, *Kazimieras Sapiega*, nebaigtoje dramoje *Barbora Radvilaitė*, Juozo Grušo *Herkus Mantas*. Daugelio dramų istoriniai siužetai paimti iš beveik tų pačių laikų kaip ir Shakespeare'o, o tai leidžia manyti, kad istorinė medžiaga „prisitraukė“ nusistovėjusią draminių struktūrą. Pabarčienė teigia: „Shakespeare'o pavyzdys leido lietuvių rašytojams išsivaduoti iš siaurų taikomųjų mėgėjų scenos uždavinių ir regioninio kaimiškojo mentaliteto. Jo dėka į literatūrą atėjo egzistencinė problematika, filosofškumas ir poetinis daugiaprasmiškumas“. Pagrindinis Shakespeare'o ir lietuvių istorinių dramų skirtumas – tematinis pasirinkimas: Shakespeare'as įveda renesansines individo laisvės, orumo, taikos, teisingumo, valdovo atsakomybės už savąjį kraštą idėjas, o lietuvių dramoms mitu daugelį metų yra Lietuvos valstybės galia ir savarankiškumas. Keldama klausimą, ar XX a. istorinė poetinė drama nebuvo atgyvena, kūrybingų profesorių šekspyriškos tematikos montažas, Pabarčienė aktyvina recepcinį atsaką: Shakespeare'o dramoms – puikus sceninis modelis, iš kurio jauniausioji lietuvių literatūros šaka – drama – pasimokė ir vėliau jį sumodernino, pranoko.

Istoriniai motyvai svarbūs ir Aušrai Martišiūtei. Straipsnyje „Intertekstas kaip tautinio identiteto išraiška XIX a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės lie-

tuvių dramaturgijoje“ nagrinėjami du intertekstualumo tipai Lietuvos istoriją inscenizuojančiose dramose. Pirmajam tipui būdingas tautos atgimimo mitas. Martišiūtė išryškina Aleksandro Fromo-Gužučio dramos *Vaidilutė, arba Žemaičių Krikštas* ir Alberto Vijūko-Kojelavičiaus *Lietuvos istorijos* sąsajas, per kurias atsiskleidžia tautinio identiteto raiška. Dramaturgas ne tik papildė istoriko tekstą, bet ir suteikia istorijai visiškai naują – bendruomenės sąmoningumo – prasminį akcentą. Tautos prisikėlimo idėją (Fromo drama *Kauno pilies išgriovimas 1362 m.* ir Teodoro Narbuto *Lietuvių tautos istorijoje* aprašytas Kauno pilies gynimas) Fromas transformuoja į optimistinę herojiškos kovos apoteozę, intertekstualiai susijusią su Pilėnų gynimo legenda, kurios brandžiausią versiją, Šikšnio tragediją *Pilėnų kunigaikštis*, Martišiūtė taip pat aptaria. Antrasis intertekstualumo tipas – konceptualus požiūris į interpretuojamą tekstą. Vinco Krėvės misteriją *Likimo keliais* (1926) ir Balio Sruogos poetinę dramą *Pavasario giesmė* (1945) autorė pristato kaip Vydūno trilogijos *Probočių šešėliai* (1900–1908) prologo „Anga“ interpretacijas, išryškina menkstančią tautinio sąmoningumo reikšmę ir didėjančią dėmesį nebe tautos interesams, o individo vidinei tikrovei. Egzistuoja intertekstinės Vydūno, Maironio, Krėvės kūrinių ir Sruogos dramos sąsajos, nors Sruogai parankesnis yra ne istorijos, o mitologijos bylojimas. Tautinio sąmoningumo reikšmė nublinksta.

Į XIX a. literatūrą atsigręžusi Eglė Klimaitė-Keturakienė. Straipsnyje „Adamo Mickiewicziaus, Juliuszo Slovackio ir Antano Baranausko kultūros tarptekstinis dialogas: mesianistinė istoriosofinė vizija ir Evangelijos parabolės tekstas“ pasitelkus naratologinio istorizmo nuostatas nagrinėjama, kaip krikščioniškosios istorijos variantai modeliuoja požiūrį į lietuvių ir lenkų tautų istoriją kaip į Išganymo viziją. 1831 m. sukilimas yra istorinis pretekstas, kurio inspiruoti autoriai vaizduoja ir suvokia tautos išganymo viziją per egzodo siužetą, itin parankų tautinės bendruomenės istorijos lūžiams įprasminti. Klimaitės tyrime gražiai susijungia kodo – Šventosios istorijos – aiškinimo ir semiotinio bei hermeneutinio jo dekodavimo operacijos.

Skyrius „XX–XXI amžių lietuvių literatūros intertekstai“ fokusuojamas į lituanistams dalykiškai ir chronologiškai artimiausias problemas. Dovilės Švilpienės straipsnyje „Ezoteriniai XX a. pradžios lietuvių literatūros kontekstai (Juozapas Albinas Herbačiauskas ir Sofija Čiurlionienė-Kymantaitė)“ Herbačiauskas ir Kymantaitė iškyla ne tik kaip lietuvių literatūros modernizavimu susirūpinę inteligentai, bet visų pirma – kaip romantinės ir simbolistinės tradicijos gilinto-

jai, sekę lenkišką „Jaunosios Lenkijos“ estetinę liniją, daug idėjų perėmusia iš XIX a. antrosios pusės kultūrinio klimato – ezoterizmo ir okultizmo piko. Herbačiausko ir Čiurlionienės kūriniai skleidžia radikalai priešingą ezoterizmo raišką: dekonstruotas vertes įkūnijusį gnostinį Herbačiausko pasaulėvaizdį ir Čiurlionienės harmonizuojančio gamtinio panteizmo rekonstrukciją. Švilpienė lietuvių kultūros modernizatorių kūrinis siūlo skaityti ir kaip vyriško / moteriško rašymo ir pasaulėvokos pavyzdžius, kai tuo tarpu Čiurlionienės rašymą galima būtų apibūdinti ir kaip išminties, o Herbačiausko – pikto žinojimo (*gnosis*) diskursą, išaugusius iš gilių ezoterinių, tačiau nesutampančių pasaulėvokos pamatų.

Sklandžiai lietuvių ir prancūzų poezijos dialogą aptaria Nijolė Vaičiulėnaitė-Kašelionienė straipsnyje „Tarptekstinis dialogas XX amžiaus aštuntojo dešimtmečio lietuvių lyrikoje: ‚*Blogio gėlių* vaikai‘. Autorė parodo, kaip visą lietuvių poetų kartą (sąlyginė riba – 1950-ieji) paveikė Charles’io Baudelaire’o eilėraščių vertimai. Tam ji pasirenka sutampančių bodleriškų motyvų ir temų analizę Gražinos Cieškaitės, Almio Grybausko, Onės Baliukonytės, Gintaro Patacko eilėraščiuose, kartu išryškindama ir istorinę kartos pavadinimo kontaminaciją „*Blogio gėlių* vaikai“, nurodančią bodlerišką ir hipišką maištavimo linijas, kurios po 1972 m. publikuotose eilėraščių rinktinėse vis dėlto buvo gerokai prigesintos.

Virginija Balsevičiūtė-Šlekienė literatūrinių intertekstų ieško Juditos Vaičiūnaitės lyrikoje. Dviejų Vaičiūnaitės eilėraščių „Raudonoji lelija“ ir „Gladiatorių gėlė...“ analize siekiama parodyti, kaip intertekstiniai ryšiai gali būti grindžiami spalva. Akcentuodama poetės jautrumą vaizdiniam eilėraščio planui ir suvokimui, pirmo eilėraščio raudonos ir juodos spalvos įtampą autorė mėgina pagrįsti literatūrine Stendhalio romano *Raudona ir juoda* citata, pateikdama abstrahuotas spalvų temines vertes ir siedama jas su konkrečiu eilėraščio tekstu. Atrodo, kad šis mėginimas apčiuopti literatūrinę romano įtaką galimas, bet neesminis pačiai vidinei eilėraščio sąrangai, Vaičiūnaitei pranokus numanomus intertekstus vidiniu sau pakankamo kūrinio struktūros organiškumu. Pateikiamos eilėraščio „Gladiatorių gėlė...“ ir gladiolės kilmės legendos sąsajos kur kas ryškesnės ir įtikimesnės.

Gintarė Bernotienė pristato Leonardo Gutausko eiliuotą epitafijų knygą *In fine* – atminties erdvėje mezgamu dialogu su išėjusiais kūrėjais jau savaime intertekstualų reiškinių. Išskiriamos intertekstualios, metatekstualios ir intermedialios sąveikos Gutausko eilėse, pasireiškiančios anagraminiu įrašymu, (archi)metaforomis, metatekstais. Intertekstualūs *In fine* ryšiai atskleidžia platų kultūrinės apytakos ratą,

kurio renkanti ir išsauganti galia yra autoriaus sąmonė, o atsiverianti sambalsių erdvė apima ir gimtosios, ir pasaulinės kultūros kūrėjų dvasios lauką.

Rašydama apie postmoderne nusitrynusias literatūros žanrų ribas, šiuolaikinį esė žanro suklestėjimą, fakto literatūros iškilimą ir poezijos proziškėjimą, Elena Baliutytė esė ir šiuolaikinio eilėraščio dvikovą naujausioje lietuvių literatūroje iliustruoja Neringos Abrutytės *Neringos M. Eilėraščiai* (2003) ir Aido Marčėno *Pasauliai* (2005) pavyzdžiais. Straipsnis aktualus, kaip ir autorės gebėjimas perskaityti kontroversiškus Abrutytės tekstus postmodernioje paradigmoje, kai ir kritiko teiginiai negali pretenduoti į galutinio ir teisingo perskaitymo galimybę. Be ironijos, išvardinami ir kiti Abrutytės tekstų ingredientai: buitiska kalbėseną, afišuojamas eilėraščio ryšys su kasdienybe, naikinamas skirtumas tarp tikrovės ir poezijos, metaforų atsisakymas, sąmoningas poezijai įprasto temų ir stiliaus registro nesilaikymas. Marčėno diagnozė: kūrinio siužetu tapusi autobiografija, autokomentarai, sustiprinantys žodžio vienaprasmiškumą ir orientuojantys į sintagminį, linijinį prasmės formavimosi būdą. Abiejų autorių kūrybai būdingą šiuolaikinės postindustrinės visuomenės nuvertinto žmogaus reikšmingumo restituciją per subjektyvumą ir savitumą straipsnio autorė vertina teigiamai.

Danų rašytojos Karen Blixen esė „Apie šiuolaikinę santuoką ir kiti pamąstymai“ intertekstualumo paieškoms pasirinko Ieva Steponavičiūtė–Aleksiejūnienė. Vyro ir moters santykių tema nagrinėjama pabrėžiant meilės kaip žaidimo svarbą. Meilei – žaidimui Blixen suteikia universalią žaidimo kaip meno reikšmę, kuri ir domina Aleksiejūnienę. Blixen savo esė meno kategorijomis siekia aprašyti ne tik sutuoktinių santykių tipus, ji jungia meno ir gyvenimo plotmes, įveda paralelinę apmąstymų giją – meno prigimties ir ribų svarstymus. Blixen esė pateikiama kaip save komentuojantis metatekstas, pasižymintis visomis geriausiomis meno kaip žaidimo savybėmis – humoru, vaizduote, skaitytojo laisve, intertekstualumu – meilės teikiamomis laisvės dovanomis, sumaniai naudojamomis kuriant prasmės visetą.

Labiausiai nuo literatūrologijos nutolusiais socialiniais pjūviais pavadinčiau Dainiaus Vaitiekūno straipsnį „Literatūrinis Lietuvos įmonių pavadinimų kontekstas“ bei Nin Bižys, Vaivos Zuzevičiūtės ir Vidos Žvinienės lyginamąjį tyrimą, kurio centre – dviejų didžiausių Lietuvos ir Australijos laikraščių modeliavimo strategijos ir skaitymas. Veikiau komunikacijos sričiai priklausančiame tyrime analizuojami tos pačios dienos *Lietuvos ryto* ir *Sydney Morning Herald* straipsniai, pateikiama statistika, keliamos skaitytojų funkcinio raštingumo ir in-

formacijos taikymo problemos. Vaitiekūno tyrime išryškėja pakankamai iškalbus šiuolaikinės Lietuvos visuomenės kolektyvinės savimonės portretas.

Antrosios *Acta litteraria comparativa* knygos skyriuje „Tapatybės klausimai: lytis, tauta, kultūra“ dominuoja literatūros ir sociologijos sąsajomis grįsti tyrimai. Eglė Kačkutė kelia klausimą, ar dar galima rimtai kalbėti apie moterų rašymo tradiciją šiuolaikinėse prancūzų ir britų literatūrose, siūlydama ne tradicijos, o kūrybingos jos tąsos šiuolaikinėje literatūroje sampratą. Prancūzų autorės Marie Ndiaye romaną *Žalias autoportretas (Autoportrait en Vert)* ir britės Trezza Azzopardi romaną *Slėptuvė (The Hiding Place)* Kačkutė traktuoja ne kaip feministinės kritikos iliustracijas: kompozicinės ir teminės naujovės garantuoja kūriniams savarankišką būtį literatūros lauke apmąstant ne tik moteriškąjį identitetą, bet ir identitetą apskritai.

Įdomus Irinos Fadejevos iš Komijos straipsnis „Klaidžiojanti ugnis: simboliškai rusiško interteksto pagrindai“. Pristatydama Rusiją kaip Rytų ir Vakarų kultūrų tarpininkę, Fadejeva rusų kultūrą apibrėžia kaip vakarietiško *Ratio* ir rusiško *Logos* susikirtimo vietą su ypatingu simboliui, kaip apibendrintai filosofinio mąstymo formai, tenkančiu reikšmingumu. Nepaisant, anot Andrejaus Belo, „tragiškos neįkūnijamo gelmės kristališkai racionaliai išreikštame“, simbolis grindžiamas istoriniu Rusijos keliu, jos „vientisu žinojimu“, sutelktumu (*соборность*), bizantiškumu ir pravoslavišku *Logos* pradū. Simbolinių prasmų (bedugnės, stichijos, muzikos) žodyną regėdama kaip aiškinantį hipertekstą, Fadejeva fiksuoja žodžio – simbolio sustabarėjimą ir konceptualizaciją, tarp simbolio ir koncepto įžvelgdama kognityvinę ir metafizinę prarają. Symbolistams rūpėjęs sukurti kodas tapo teoriniu nacionalinės interpretacijos sistemos aprašymu; simbolinių prasmų interpretacija remiasi archetipiškais, aksiologiškais nacionalinės semiosės sluoksniais ir kultūriniais bei istoriniais kontekstais, – galimų tyrimų gaires nužymi Fadejeva viliojančias žaltvykslės paieškas primenančiame pranešime.

Pokolonijine teorija ir naujausiomis diskusijomis apie šiandienos kultūrinių bendrijų struktūrą besiremianti Christina Parnell straipsnyje „Transformacija ir identitetas. Lietuvos balsas“ analizuoja lietuviškos tapatybės kitimą po Sąjūdžio. Grupinio identiteto eizėjimas (lietuvių kalbos, istorijos ir kultūros, katalikiško teisingumo ir nacionalinio išsivadavimo judėjimo nuvertinimas/nuvertėjimas/išjuokimas) susijęs su vertybių perkainojimu, atsiveriančiu dichotominėmis poromis: idealizmas/pragmatizmas, jaunystės kultas/patyrimas, socialinė kritika/kultūrinė adaptacija. Šiuolaikinę lietuvių visuomenę preparuojantį Jurgos Iva-

nauskaitės ir Ričardo Gavelio rašymą Parnell lygina su juodoju humoru, o skaitytojų recepciją – su vojeristo padėtimi. Rytų ir Vakarų įtakų sandūra Lietuvoje nesikristalيزuoja kaip individualizmo ir kolektyvizmo prieštara; *kito* ieškoma pačioje tautoje per skirtybes – naujalietuvis/nevykėlis, reketininkas/išnaudojamas, mokslas/vartojimas ir kt. Vietoje nacionalinių ir ideologinių skirtumų išskyla galios ir padėties visuomenėje pakopos. Manipuliacija veikia ir grupinę, ir personalinę identifikaciją. Gavelio „pasaulio užpakalis“ ir Ivanauskaitės „ne vietoje gimęs“ pirmiausia signalizuoja apie dvasinės saviidentifikacijos praradimą, po kurio seka ir protagonistų fizinė mirtis. Simboliška ir skaudu.

Kaip ir kituose tapatybės klausimams skirtuose straipsniuose, Dalios Cidzikaitės tyrime „Žydo įvaizdis pokarinėje lietuvių prozoje“ daugiau dėmesio tenka socialinėms teorijoms bei aplinkybėms nei literatūrinio teksto analizei. Straipsnio pradžioje pateikiama gana išsami žydo įvaizdžio panorama lietuvių kultūroje, užsimenama apie nepakankamą lietuvių teoretikų domėjimąsi *kito* įvaizdžiu. Iškalbinga tyla žydų atžvilgiu išsiskiria sovietinis laikotarpis, kai domėjimasis etninėmis grupėmis Sovietų Sąjungoje buvo nepageidaujamas ir minimalus, be to, okupavus Lietuvą, patys lietuviai tapo mažuma, „[t]odėl nemaža literatūros kūrinių dalis buvo skirta šiai kolonijinei būsenai įvardyti bei apibūdinti“. Ričardo Gavelio romane *Vilniaus džiazas* (1993) sukurtus individualizuotus žydų portretus Cidzikaitė laiko neatsitiktiniu reiškiniu, nes tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę į lietuvių literatūros areną vėl įžengia „įkūnytas“ žydas. Cidzikaitei rūpi parodyti, kaip romane sąveikauja tradicinė stereotipinė lietuviška žydo traktuotė ir archetipinis amžinojo žydo įvaizdis. Gavelio sukurti tragiški ir raiškūs žydų personažai tęsia „normalaus žmogiško supratimo reikalaujančią“ tradiciją, išryškėjusią Vinco Krėvės, Šatrijos Raganos, Vaižganto, Bernardo Brazdžionio ir kitų prieškarinio literatūrai kūryboje.

Platesnį probleminį kontekstą Antano Škėmos *Izaokui* suteikia Rimas Žilinskas, nagrinėjantis jį JAV etninių literatūrų kontekste. Daugiakultūriškumą JAV matydamas kaip atsaką į baltųjų nacionalizmą (rasizmą), susidomėjęs valstybės primetamų galios santykių problema, Žilinskas kelia žiaurumo ir galios pasidalijimo temą. Taip skaudžiai pajauta asimiliacijos procesų nulemta įtampa aiškiausiai buvo išrašyta Algimanto Mackaus *Augintiniuose* ir Škėmos *Izaoke* – kūriniuose, kuriuose, be kita ko, ryškus susirūpinimas dėl genealogijos ir iškreipto seksualumo (kaip parodo Žilinskas, homoseksualumas traktuotas kaip pavojingas tautinei reprodukcijai). *Izaoke* asociali Gluosnio laikysena demons-

truoja iššūkį Amerikos *middle class* vertybėms ir amerikietiška lietuviškos *middle class* patriotizmui, o antisemitizmo (ir rasizmo) tema atsiskleidžia kaip perkelta iš valstybinio į individo lygmenį. Svarbu, jog Škėma *Izaoką* rašė pačiame Amerikos civilinių teisių sąjūdžio įkarštyje. Apmąstydamas *Izaoke* lietuviškojo nacionalizmo ir asimiliacijos temą, Škėma susidūrė ir su amerikietiško nacionalizmo problema. Straipsnyje Žilinskas pateikia išsamius to meto socialinės JAV tikrovės kontūrus. Škėmos *Izaoke* siūlomas tragedijos sprendimas pristato utopinį daugiakultūrės valstybės modelį ir apeliuoja į tai, jog tautybė nebebūtų naudojama jokiam ideologiniam spaudimui, nes tik taip būtų išvengta žiaurumo.

Keliuose straipsniuose nagrinėjama, kaip stereotipai veikia literatūrą ir tapatumą. Irena Baliulė-Klimašauskienė straipsnyje „Sovietinės moters vaizdavimo stereotipai rusų ir lietuvių prozoje“ sugretina meniškai silpnus, tačiau ideologiškai „teisingus“ kūrinius – Aleksandro Serafimovičiaus romaną *Geležinė srovė* (1924) ir Fiodoro Gladkovo *Cementą* (1925) (abu išversti į lietuvių kalbą 1947) su jų įtaką patyrusiais pokariniaus Jono Avyžiaus, Ievos Simonaitytės ir Juozo Marcinkevičiaus prozos kūrinių ir išryškina teigiamos herojės – šlovingo socializmo idėjai atsidavusios moters bruožus bei jų modifikacijas lietuvių prozoje.

Yolanda Caballero Aceituno lygina anglų Laurence'o Sterne'o ir Tobias'o Smolletto kelionių aprašymus, išvelgdama egzistuojantį produktyvų intertekstinį konfliktą, ir parodo, kaip tokiu būdu paneigtos kelionių aprašymų klišės provokuojamam diskursui pelno literatūrinę šlovę. XVIII a. Britų imperijoje kelionių aprašymai buvo paplitę ir kultūriškai reikšmingi, tačiau dažnai apsiribodavę realistiniu kelionės atasakojimu. Prieš tokį modelį sukilęs Sterne'as kelionės motyvą išnaudojo kaip troškimo išsivaduoti nuo oficialiosios kultūros rutinos metaforą.

Komparatyvistų žvilgsnius prikausčiusi Vladimiro Nabokovo kūryba. Anastasija Marčenko Nabokovo rusiškojo laikotarpio kūrybai itin būdingą geležinkelio motyvą laiko metaliteratūrinės siužeto organizacijos pagrindu. Kūrinių struktūroje autorė išskiria pastovius kelionės traukiniu motyvus, primenančius Vladimiro Propo pasakų funkcijas: tai – atsiskyrimas nuo namų, stotis – soboras, traukinys – fantomas, stotelė „Gyvenimas“, judėjimo algoritmas (tvarkaraštis, ritmas, muzika), iešmininkas Likimas ir stotelė „Mirtis“. Stoties ir maldos namų statinių panašumas grindžiamas erdvumu ir ypatingai apibrėžiama laiko tėkme, signalų dalijama valandų ir minučių tikslumu. Stotis – soboras Nabokovo įsivaizduojama ir kaip sakrali, ir kaip demoniška vieta, *locus*, kartais įgaunanti ir mistinių bruožų.

Mistinė traukinio prigimtis atsiskleidžia traukinio klases sulyginus su tarpinėmis pragaro – skaistyklos – rojaus erdvėmis. Traukinio ekspreso, kelionės į nežinią, į metafizinę juodąją skylę motyvas susijęs su rato ir ratų, sūpynių bei lopšio motyvais, autoriaus sąmonėje tapatinamais dėl ypatingo migdančio ritmo, dėl „slėpiningo traukinių ritmo, pakeičiančio poetinę kalbą“. Traukinio ratų muzika ir telegrafo stulpų daina Nabokovo tekstuose reprezentuoja gyvenimo ritmą. Per geležinkelio topų sklaidą Marčenko parodo, jog Nabokovas traukinį įsivaizdavo pagal rusų literatūros tradiciją kaip griaušančio civilizacijos poveikio žmogui įsikūnijimą, turintį demoniškų bruožų ir iškylantį kaip aklo likimo jėga.

Irina Beliajeva straipsnyje „Nabokovo veidrodis: Johno Barθο *Paklydęs juoko kambaryje*“ tyrinėja intertekstinį ir paratekstinį Barθο romano ir Nabokovo romanų *Camera obscura* bei *Juokas tamsoje* dialogą. Skaitymo takeliu pasirinkusi Barθο romano herojaus troškimą tapti rašytoju, autorė Barθο ir Nabokovo tekstų sąveikas nagrinėja pasiremddama Gerard'o Genett transtekstualumo teorija. Atskleisdama aliuzijų grandinę Beliajeva pateikia tokias išvadas: *camera obscura*, sugaunanti savin personažus, Nabokovo kūriniuose yra kinematografo sinekdocha, o Barθο romane toks pat sugaunantis savin yra juoko kambarys, iškylantis kaip literatūros pasaulio, kuriam siekia priklausyti pagrindinis herojus, metafora. Beliajeva mini ir paties Barθο *camera obscura* – romano rašymą, rašytojo vaizduotę, naujai pateikiančią regėtus dalykus. Tekstų koherentiškumą grindžia paslėpti ir atviri romanų epigrafai, kuriuos dešifruodama Beliajeva atskleidžia glaudžias romanų sąsajas ir tinkamą perskaitymo būdą.

Nagrinėjanti Johno Banville'io *Parodymų knyga* Jūratė Butkutė įveda ikonteksto sąvoką ir intermedialumo problemą sieja su romano naratyvine struktūra. Tokį požiūrį inspiruoja transtekstinėmis sąveikomis pasižymintis Banville'io romanas ir jame susipinančios nuorodos į XVII a. olandų dailininkų Jano Vermeerio ir Franso Halso portretus bei aliuzijos į Nabokovo romanus. Siekdamą nustatyti intermedialių aliuzijų funkcijas romane Butkutė renkasi empirinės tikrovės reprezentacijos romane aspektą. Su empirine tikrove susijęs „tiesos“ pateikimas romane remiasi *camera obscura* veikimo principu. Banville'iu *camera obscura* – įrenginys, naratyvo organizacijos atžvilgiu tampantis tik vienos apšviestos reginio pusės metafora. Autorė atskleidžia, kaip sąmoningi tikrovės iškraipymai teikia galimybę Banville'io romano herojui laisvai pasirenkamą ir savaip neatsakingą pasakojimą grįsti ypatingu estetizuojančiu regėjimu ir taip pateisinti nusižengimą tiesai.

Straipsnyje „Sapno konceptas XX amžiaus pradžios literatūroje“ Maija Burima aptaria XIX a. pabaigoje įvykusį laiko suvokimo pokytį – laiko suvokimo subjektyvizaciją ir su ja susijusius atminties ir sapno subjektyvaus patyrimo modelius. Sapno koncepto, gebančio subjektyviai modeliuoti laiką, veikimą straipsnio autorė analizuoja norvego Knuto Hamsuno, latvio Janio Akuraterio ir esto Fridberto Tuglas kūrinuose. Pradėjusi nuo Hamsuno, skandinavų literatūroje įteisinusio sąmonės srautą kaip subjektyvų suvokiamo pasaulio perteikimo būdą, Burima iškelia ankstyvajam modernizmui būdingą mitologinį laiko suvokimo cikliškumą. Sapno ir atminties galią modeliuoti poetinį laiką autorė vadina antrąja modernistinio laiko ypatybe, pabrėždama sapno sąsajas ir su sąmone, ir su sąmone.

Užbaigiančio antrąją *Acta litteraria comparativa* knygą skyriaus „Intermedialumo aspektai“ straipsniuose pristatomos literatūros ir muzikos, dailės, kino meno sąveikos reikalauja ypatingo, iškart kelis menus aprėpiančio tyrinėtojo žvilgsnio. Tuo jos ir patraukia.

Natalija Arlauskaitė lygina literatūros ir kino kūrinio sandarą ir kelia aktualų klausimą, kas vadintina literatūros veikalo ekranizacija. Straipsnį „Mary Shelley ir Thomo Elisono *Frankenšteinas*: nedalomosios liekanos ieškant“ įrėmina „nedalomosios liekanos“ problema: Arlauskaitės tyrimo patvirtintu teigimu, *Frankenšteinas* nelaikytinas Shelley romano ekranizacija, nes tik diskursyvinėje romano ir filmo plotmėje esama funkcinų analogijų, o kūrinų struktūra ir žanrinė priklausomybė labai skiriasi. Autorėi, visišką trijų dalių (siužeto, raiškos ir žanro) atitikimą laikančiai idealiuoju literatūros ir kino kūrinų sąveikos modeliu, ta „nedalomoji liekana“ yra Frankenšteino vardo sumitintas vartojimas, per kurį atsiskleidžia „tarsi suspaustas visas mitas“ kartu su naratyviniais, diskursyviniais ir žanriniais ypatumais. Įvairūs romano ir filmo skirtumai straipsnyje ryškinami su bylą tiriančio seklio atida ir nuolat keliamais klausimais, lengvinančiais ir autorės, ir skaitytojų suvokimą.

Literatūros ir muzikos sąsajas tyrinėjanti Rūta Brūzgienė konstatuoja, kad lietuviškame intermedialiosios komparatyvistikos lauke kol kas plyti daug nekultivuotų plotų, ir vieną iš jų – muzikos ir literatūros sąveikų lauką – atveria remdamasi naujausiomis koncepcijomis ir esminėmis šios srities sąvokomis. Pateikta Wernerio Wolfo schema pristato šiuolaikinę muzikos ir literatūros intermedialumo sklaidą. Sąvokas ekstrakompozicinis/intrakompozicinis intermedialumas, transmedialumas ir intermedialioji kompozicija, intermedialioji referencija ir pliurimedialumas schemoje atitinka konkretūs skirtingų muzikos ir literatūros

sąveikų pavyzdžiai. Kiek modifikuota ši schema tiktų ir paralelios srities – literatūros ir dailės – sąsajoms. Aptardama įvairias intermedialumo lytis, Brūzgienė stengiasi priartėti prie atpažįstamos konkrečių sąveikų raiškos. Įteisinti sąvokas, plačiau aptarti klasifikaciją, „įžeminti“ susiejant su konkrečiais pavyzdžiais yra svarbus ir neatidėliotinas darbas, įtvirtinsiantis pasaulinių tyrimų pasiekimus lietuviškoje meninėje terpėje.

Gustavo Klimto nutapyti du viliokės žydės portretai, pavadinti „Judita I“ ir „Judita II“, Leonardai Jekentaitei teikia peno aptarti mitologinius Juditos ir Salomės įvaizdžius. Šventajame Rašte radikalai priešingai vertinama Judita – tėvynės labai pasiaukojusi karžygė, išgelbstinti savo kraštą nuo užgrobimo, ir Salomė – įrankis įnoringos Erodiados rankose bei tiesioginė Jono Krikštytojo mirties kaltininkė. Galvos nukirsdinimą laikydama pagrindiniu siužeto elementu, prie Salomės ir Juditos istorijų Jekentaitei gretina ir Michelangelo Caravaggio paveikslą „Dovydas, nugalėjęs Galijotą“ ir apeliuoja į psichologinių pasąmonės mechanizmų sutapimą. Trykštantis erotiškumas, nesuvaldomai pavojingomis darantis ir Juditą, ir Salomę, Jekentaitei yra tramplinas toliau plėtoti temą. Erotizmo ir nukirstos galvos kontaminacijos mene rikiuoja greton Salomėjos Nėries eilėraščių, Gustave'o Flaubert'o „Erodiados“ ištrauką, Gustave'o Moreau drobę „Apreiškimas“, Franso fon Stucko ir Alphonse'o Muchos personažus. Juditos ir Salomės įvaizdžių sintezę XX a. mene autorė iliustruoja kino (Lilianos Kavani *Naktinis portjė*), baleto (*Raudonoji Žizel*) pavyzdžiais ir Šarūno Saukos bei Eglės Gundos Bogdanienės interpretacijomis. Saukos paveikslo „Žmogžudystė restorane“ vertinimas kaip Juditos, o ne kaip Salomės mito transformacijos atrodo ne visiškai teisingas, nes būtent Salomės istorija Naujajame Testamente grąžina prie puotaujančių nesaikingumo (ir erotinio) temos, o nukirsdinta vyro galva su auksiniu nimbu nurodo veikiau šv. Joną Krikštytoją nei Juditos nužudytą Holoferną, priešų kariuomenės vadą, krikščioniškoje legendoje neturintį jokio šventumo. Tačiau tai tik patvirtina prieštarų įvaizdžių sintezę.

Vizualaus ir verbalinio pradų sąveikos domina ne vieną šiandienos komparatvistą. Aleksejus Timaškovas straipsnyje „Bitekstualumas Aubrey'o Beardsley'o kūryboje“ preciziškai ir kompetetingai aprašo verbalinio ir vizualaus tekstų sąveikas generuojant literatūros kūrinio prasmę. Jaunas gabus grafikas Beardsley savo iliustracijomis kuria gretutinį vizualų tekstą, provokuojantį iliustruojamą kūrinį naujoms interpretacijoms. Tad knygą, kurią sudaro literatūros ir grafikos kūriniai, Timaškovas siūlo skaityti kaip bitekstualų vienetą, vienodai raiškiai bylojantį abiejomis kalbomis.

Klasikinės kinų peizažinės dailės, poezijos ir meno teorijos santykius nagrinėja Agnieška Juzefovič. Kadangi meno teorijos ir meno praktikos priešprieša kinų kultūrai nebūdinga, dailės kūriniių, poetinių tekstų ir teorinių traktatų apie meną laukias atrodo vientisa estetinė sritis. Intelektines ar intuityvias išvalgas fiksavę kinų dailininkai su grožine literatūra ar estetinė mintimi susiję daug labiau nei Vakarų menininkai. Kinų vaizduojamoji dailė eksploatuoja sinestezės principą, tad poezijos ir dailės ryšiai yra glaudūs. Ypatinę žodžio ir vaizdo ryšį kinų mene garantuoja hieroglifinio pobūdžio raštas ir išskirtinis linijos, vadinos „kinų vizualaus meno siela“, vaidmuo. Linijos spontaniškumą, neužbaigtumą poezijoje atitinka daoistinė nuostata, jog žodis tėra užuomina, nuoroda, pasižyminti tokiu pat neužbaigtumu. Neužbaigtumas peizažinėje lyrikoje ir tapyboje yra esminis kinų meno bruožas. Kaligrafijos, linijos ir hieroglifais užrašomų žodžių dėme bei kinų civilizacijos atramos – budizmo, konfucianizmo ir daoizmo – idėjos ir lėmė kinų dailės sąsajas su poezija, formavo minimalistinį, apibendrintą peizažinės tapybos stilių.

Jūratė Levina straipsnyje „Vizualių intarpų tekstualumas Virginia'os Wolf romane *Orlando*“ analizuoja portretų, kuriais buvo iliustruotas pirmasis knygos leidimas, svarbą romano perskaitymui. Vizualių intarpų įtaka romano visumai suvokiama skirtingai. Levina pristato keletą romano publikacijų, kurių leidėjai įvairiai traktavo portretus publikuodami jų dalį ar visai jų atsakydami (taip išleistas ir lietuviškas *Orlando* vertimas). Portretų veikimą siedama ne tik su paviršiniu teksto lygmeniu, bet su jo naratyvinėmis struktūromis, autokomentarais ir kodavimu, Levina pabrėžia, jog portretai, fotografijos bei koliažas romano atžvilgiu yra paratekstai. Wolf sąmoningai pasirinktose romano dalyse portretai leidžia rekonstruoti pagrindinę semantinę romano ašį, tad jie nėra nereikšmingi ekstraliteratūriniai romano komponentai.

Konferencijos „Kultūros intertekstai“ medžiaga, išleista dviem knygomis, rodo, kad komparatyvistiniai tyrinėjimai Lietuvoje pamažu įgauna pagreitį ir geidžiamą solidumą, peržengia siaurus literatūrologijos rėmus. Įvairiakrypčių lyginimų gausa iškelia aktualiausias tyrimų kryptis, skirtingų mokyklų intelektualių pajėgų komparatyvistiniai tyrimai lietuvių literatūrą pateikia netikėčiausiuose kontekstuose. Išryškėję tam tikri programiniai intertekstualios analizės rėmai, tipiški pavyzdžiai būsimiems tyrinėtojams leidžia atsieti jau nebe karkaso, o subtilaus dekoro studijoms.